

Władysław Piwowarski, Jan Chrapek

Biuletyn socjologii religii

Collectanea Theologica 47/2, 147-154

1977

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

BIULETYN SOCJOLOGII RELIGII

Zawartość: 1. Społeczno-religijne determinanty powołań kapłańskich i zakonnych. — 2. Dynamika postaw światopoglądowych młodzieży. — 3. Religijność wiejska*.

1. Społeczno-religijne determinanty powołań kapłańskich i zakonnych

Ks. Edward W a w r o, *Społeczno-religijne determinanty powołań kapłańskich i zakonnych w parafii Żołyńia w latach 1880—1970, Lublin 1973* (praca doktorska, archiwum KUL).

Liczne były stosunkowo badania na temat powołań i ich uwarunkowań. Opracowano prawie wszystkie diecezje Polski, dlatego autor szukając wpływu warunków środowiskowych na realizację powołań duchownego zajmuje się jedną parafią i opracowuje ten problem na płaszczyźnie mikro socjologii. Jako przykład bierze parafię Żołyńia z diecezji przemyskiej, która uchodzi od dawna za elitarną pod względem liczebności powołań kapłańskich. Dodatkową specyfiką tej parafii jest fakt, że tworzy ona szczególnego rodzaju konglomerat miasta ze wsią, w którym miasto i wieś stanowiły dawniej dwie odrębne gminy, ale połączone wspólną parafią i tą samą nazwą. Współistnienie miasta ze wsią w ramach tej samej jednostki administracyjnej zarówno kościelnej jak i cywilnej, stwarzało impuls do formowania się i funkcjonowania systemu wartości, które bardzo sprzyjały wyborom kapłaństwa jako miernik roli pełnionej przez jednostkę w społeczeństwie. W parafii żołyńskiej funkcjonowały dwa typy przywództwa: kapłan i nauczyciel. Na przestrzeni badanego czasokresu w Żołyńi osoba księdza łączyła w sobie dwa typy przywództwa: przywództwo formalne w sprawach religijnych i przywództwo nieformalne w sprawach społecznych. Funkcjonowanie tego rodzaju przywództwa determinowały trzy rodzaje czynników:

- specyficzny charakter religijności Żołyńi jako wspólnoty lokalnej,
- całokształt życia społeczno-kulturalnego,
- określony typ rodziny.

W tym celu przebadano rodziny kapłańskie parafii żołyńskiej, co pozwoliło wykryć cztery centra powiązane ze sobą węzłami wielorakich pokrewieństw.

Materiałem do opracowania niniejszej rozprawy była literatura historyczna Galicji, materiały z archiwów oraz zbiorów zakonnych i seminaryjnych. Poza tym autor przeprowadził własne badania stosując metodę ankiety, wywiadu zbiorowego i indywidualnego oraz metodę obserwacji uczestniczącej.

---

* Biuletyn socjologii religii redaguje Zakład Socjologii Religii KUL pod kierunkiem ks. Władysława Piwowarskiego. Niniejszy biuletyn przygotował ks. Jan. Chrapek OSMA, Lublin.

Badaniami ankietowymi zostali objęci księża pochodzący z parafii żołyńskiej, mieszkańcy co dziesiątego domu w parafii, wszystkie rodziny parafii, dzieci i młodzież — badanie aspiracji oraz objęto badaniami młodzież dwóch klas przedmaturalnych na temat prestiżu osób i zawodów. Dla zbadania stopnia natężenia praktyk religijnych w parafii, przeprowadzono badania metodą konsultacji.

Pod względem konstrukcji praca dzieli się na sześć rozdziałów. Rozdział pierwszy podaje ogólną charakterystykę parafii, drugi omawia podstawową grupę społeczną, tj. rodzinę, uwzględniając na tle struktury rodzin specjalne środowisko rodzinne powołanych oraz ich koligacje. Trzeci rozdział prezentuje dynamikę parafii jako wspólnoty lokalnej. Rozdział czwarty prezentuje stan i zróżnicowanie powołań religijnych w latach 1880—1970, piąty traktuje o powołaniach w świadomości samych powołanych, wskazuje na ich psycho-społeczne uwarunkowania. Ostatni — podsumowuje wyniki badań, ukazując liczebność powołań na tle środowiska rodzinnego, gospodarczo-kulturowego i religijnego parafii żołyńskiej.

Parafia Żołyńa cechuje się dość dużą żywotnością religijną. Świadczą o tym gorliwie spełniane praktyki religijne i specyficzna atmosfera towarzysząca życiu parafialnemu. W każdą niedzielę we Mszy św. uczestniczy 90,4% zobowiązanych, 97,0% spełnia obowiązek przystępowania do Komunii św. przynajmniej jeden raz w roku, z tego 67,0% przystępuje kilka razy w roku. Dość gorliwie — zdaniem autora — parafianie spełniają inne praktyki religijne — nadobowiązkowe. W parafii kwitnie dobroczynność. Stan moralny parafii jest i był dobry. Parafia reprezentuje religijną wspólnotę lokalną.

Na tle opisanej religijności i funkcjonujących w Żołyńi systemów wartości doceniających przywództwo kapłana lepiej widać przyczynę dość dużej liczby powołań.

Powołania kapłańskie w parafii żołyńskiej w poszczególnych okresach przedstawiały się następująco:

Księża	1880—1918	1919—1944	1945—1970	Razem
diecezjalni	33	6	10	49
zakonni	13	16	6	35
Razem:	46	22	16	84

Powołania zakonne żeńskie i męskie:

Okresy	Powołania zakonne żeńskie	Powołania zakonne męskie
1880—1918	17	2
1919—1944	16	4
1945—1970	8	1
Razem	41	7

Analiza powołań zakonnych żeńskich i męskich oraz porównanie ich z powołaniami kapłańskimi wykazują, że sprzyjające warunki religijno-moralne parafii i rodzin są wyłącznym czynnikiem, który wpływa na liczebność powołań. Przyczyn dysproporcji i liczebności powołań kapłańskich i zakonnych szukać należy w odrębności funkcji kościelnych i społecznych właściwych poszczególnym kategoriom powołań. Inny był status księdza w hierarchii wewnątrzkościelnej i społecznej, gdzie mógł on zajmować wysokie stanowisko i występować jako organizator grup religijno-społecznych. Funkcja brata zakonnego i siostry nie dawały tych możliwości. W opinii wiernych powołanie na brata i siostrę uchodziło za troskę o osobiste tylko zbawienie.

Z 84 powołań kapłańskich jest aż 54 powołań pochodzenia rolniczego. Z 48 powołań zakonnych aż 41 pochodzi z warstwy rolniczej. W drugiej kolejności reprezentowana jest warstwa rzemieślnicza, z której wywodzi się 24 powołań kapłańskich i 7 powołań zakonnych. Warstwę rolniczo-rzemieślniczą reprezentuje 3 księży, robotniczą — 2, a inteligencką — 1 ksiądz.

W świadomości powołanych dominowały następujące motywacje obrania drogi kapłańskiej. W latach 1880—1944: 1) motywacje religijno-społeczne, 2) motywacje czysto religijne. W okresie 1945—1970 dominuje motywacja wyłącznie religijna. Respondenci opowiadający się za tą motywacją uzasadniali swój wybór kapłaństwa wezwaniem Bożym.

Podsumowując swe analizy autor stwierdza, że na liczebność powołań zaważyło przede wszystkim umiłowanie służby społeczeństwu jako wartości wiodej.

2. Dynamika postaw światopoglądowych młodzieży

Ks. Benedykt Woźnica, *Praktyki religijne jako przejaw żywotności religijnej*, Lublin 1976 (praca doktorska, archiwum KUL).

Przedmiotem rozprawy są praktyki religijne jako przejaw żywotności religijnej na przykładzie ludności katolickiej w diecezji katowickiej.

Inspiracje do badań nad religijnością pochodzą od Gabriela Le Bras. On to również w badaniach tych preferował szczególnie praktyki religijne jako te przejawy religijności, które da się wymierzyć i ująć statystycznie, chociaż podkreślał, że same praktyki nie są wystarczające dla ukazania całej religijności, która według tego autora obejmuje: wiarę, moralność i praktyki religijne. W ewolucji swoich poglądów doszedł następnie G. Le Bras do pojęcia tzw. żywotności religijnej, którą według niego są te „momenty i przekazy, w których wyraża się dusza”.

Dla określenia czym jest żywotność religijna autor posłużył się socjologicznymi pojęciami modelu i wzoru, przy czym model oznacza zespół prawd, norm i wyobrażeń na temat właściwego zachowania katolików, a wzór — ich faktyczne postawy i zachowania religijne. Tak więc żywotność religijna to stopień urzeczywistniania modelu religijności w życiu katolików czyli stopień zbliżenia wzoru do modelu. W wypadku niniejszej pracy chodzi o udział katolików w czynnościach kultowych Kościoła czyli w praktykach religijnych.

Analiza poglądów G. Le Bras pozwala stwierdzić, że żywotność religijna obejmuje wszystkie wymiary religijności, a m. in. praktyki religijne. Tym ostatnim jednak przypisuje wspomniany autor tzw. żywotność kościelną, która nie jest czymś innym od żywotności religijnej, ale jej specyficznym aspektem. Inni socjologowie religii, którzy pozostają w kręgu poglądów Le Bras nazywają ją żywotnością katolicyzmu. Tak więc praktyki religijne są przejawem żywotności religijnej, czy jak powiedziano — żywotności kościelnej, i trzeba dodać, żywotności, którą można przypisać nie jednostkom, a dużym społecznościom.

Problem przedstawianej pracy mieścił się w pytaniu: czy i o ile praktyki religijne są wyrazem żywotności religijnej, co oznacza, w jakim stopniu urzeczywistniany jest u katolików diecezji katowickiej model religijności zinstytucjonalizowanej w wymiarze praktyk religijnych? Poza tym autor starał się również pokazać statyczne i dynamiczne ujęcie praktyk religijnych, czyli wzrost względnie spadek ich spełniania w okresie ostatnich 15 lat. Zarówno ujęcie statyczne jak i dynamiczne ukazane zostało w skali całej diecezji, jak i poszczególnych jednostek terytorialnych, za które wzięto powiaty i miasta będące powiatami, czyli wykorzystano dawny podział administracyjny sprzed reformy z dnia 1.06.1975 r. Ustalając stan i dynamikę praktyk autor próbował również dociec od czego one zależą. Zwrócił uwagę na kilka czynników,

które jego zdaniem, mogą mieć wpływ na stan i dynamikę praktyk religijnych: zróżnicowanie struktury religijno-wyznaniowej, stopień urbanizacji, wyposażenie materialno-organizacyjne duszpasterstwa ze szczególnym uwzględnieniem ilości katolików przypadającej na jednego duszpasterza. Zależność stanu praktyk od tych czynników ujęto w formie hipotez, które poddano próbie weryfikacji w ostatnim rozdziale pracy. Taki sposób postępowania badawczego określa podwójny charakter pracy, mianowicie diagnostyczno-weryfikacyjny. W ramach „diagnostyki” chciano ustalić stan praktyk i ich dynamikę; przez „weryfikację” natomiast sprawdzić niektóre hipotezy, które tłumaczyłyby zależność stanu praktyk od czynników zewnętrznych.

Za podstawę badań nad praktykami wykorzystano sprawozdania proboszczów za lata 1959—1974, jak również systematyczne liczenie wiernych uczestniczących w niedzielnej Mszy św., przeprowadzane dwa razy w roku we wszystkich parafiach diecezji katowickiej. Oprócz tych sprawozdań przeprowadzono również oddzielne liczenie wiernych na Mszy św. w tygodniu oraz na nieszporach niedzielnych. Na początku bieżącego roku przeprowadzono we wszystkich parafiach diecezji kwestionariusz dotyczący wyposażenia materialno-organizacyjnego duszpasterstwa.

W pracy omówiony został stosunkowo szeroki wachlarz praktyk religijnych, mianowicie w kolejności przedstawiania: chrzest, pierwsza Komunia św., bierzenie, ślub kościelny, pogrzeb katolicki, uczestnictwo w niedzielnej Mszy św., komunie wielkanocna, katechizacja, udział we Mszy św. w tygodniu, udział w Komunii św., nieszpory niedzielne, rekolekcje zamknięte i powołania duchowne.

Po ustaleniu w 3 i 4 rozdziale wskaźników dla poszczególnych praktyk religijnych autor weryfikował korelacje przy pomocy współczynnika korelacji rangowej Spearmana a najpierw między poszczególnymi parametrami praktyk religijnych. Dla praktyk religijnych zdołał utworzyć wskaźnik syntetyczny, który w układzie rangowym następnie korelował ze wskaźnikami innych zjawisk, mianowicie zróżnicowania struktury religijno-wyznaniowej, urbanizacji, ilości katolików na jednego duszpasterza i wyposażenia materialno-organizacyjnego duszpasterstwa. Obliczone współczynniki korelacji rang potwierdziły zasadność większości postawionych hipotez. Nie sprawdziła się tylko hipoteza o strukturze religijno-wyznaniowej. Natomiast empiryczne sprawdzenie pozostałych hipotez pozwala na wysnucie następujących wniosków: na zróżnicowanie praktyk religijnych w poszczególnych powiatach i miastach wydzielonych należących do diecezji katowickiej bardzo silny wpływ ma urbanizacja; tendencje spadkowe praktyk religijnych można jednak powstrzymać przez oddziaływanie duszpasterskie, na co może wskazywać bardzo silna zależność stanu praktyk od ilości katolików przypadającej na jednego duszpasterza, jak również silna zależność od wyposażenia materialno-organizacyjnego duszpasterstwa.

Niesprawdzenie się hipotezy o strukturze religijno-wyznaniowej też podsuwa pewne dodatkowe uwagi, które należałoby jednak sprawdzić przez oddzielne badania. Korelacja rang między wskaźnikami praktyk religijnych z jednej strony, a wskaźnikami ilości katolików z drugiej, nie wykazały żadnej zależności praktyk od tych zmiennych. Innymi słowy: ani ilość niekatolików nie wpływa na obniżenie praktyk religijnych, ani zwartość i jednorodność środowiska katolickiego nie wpływa na stopień ich spełniania. Formułując jeszcze inaczej, ale ostrożnie: wśród katolików diecezji katowickiej na spełnianie praktyk religijnych nie wpływa nacisk środowiska ani opinia, co może świadczyć o pogłębionej i świadomej religijności w zakresie praktyk. Mając zaś na uwadze to, że urbanizacja wpływa na obniżenie ilościowego aspektu praktyk religijnych, można by powiedzieć, że katolicyzm na Śląsku traci na ilości, ale czy zyskuje nową jakość, należałoby stwierdzić przez oddzielne badania.

3. Religijność wiejska

Józef Jaszczyżyn OCD, *Żywotność religijna społeczności wiejskiej Podhala na przykładzie parafii Kluszkowce*, Lublin 1976 (praca doktorska, archiwum KUL).

Przez żywotność religijną autor rozumie poziom urzeczywistnienia normatywno-instytucjonalnego modelu religijności w życiu badanej społeczności. W związku z tym problem pracy został sformułowany następująco: jaki jest poziom żywotności religijnej w stosunku do instytucjonalno-normatywnego modelu religijności obowiązującego w Kościele katolickim w badanej społeczności wiejskiej?

Rozprawa ta ma charakter monografii, której opracowanie implikowało konieczność dotarcia do różnorodnych dostępnych źródeł, a także zastosowania w procesie badawczym różnych technik: wywiadów z tzw. świadkami uprzywilejowanymi i duszpasterzami, obliczeń uczestników niedzielnych Mszy św. i nabożeństw parafialnych, obserwacji uczestniczącej, jak również wywiadów kwestionariuszowych uzyskanych od 484 mieszkańców parafii w wieku 16—70 lat, na ogólną liczbę 681 mieszkańców tej grupy wiekowej.

Analizę poziomu żywotności religijnej autor rozpoczął od przedstawienia i interpretacji danych informujących o wierzeniowym aspekcie postawy religijnej jej członków. Stąd też po przedstawieniu ogólnej charakterystyki parafii w pierwszym rozdziale, w rozdziale drugim skoncentrowano się na żywotności religijnej badanej społeczności parafii wiejskiej w wymiarze wiary. Na podstawie uzyskanych wyników należy stwierdzić, iż prawie w 98% badana społeczność składa się z osób uważających się za wierzących, a zmiennymi różnicującymi analizowaną strukturę są przede wszystkim wiek i wykształcenie.

Analiza motywacji postaw religijnych wykazała, iż 48,8% badanej populacji stanowią wierzący, dla których zasadniczą podstawą zadeklarowanej postawy jest wierność religijnej tradycji rodzinnej przekazywanej w procesie wychowania, natomiast 41,5% badanych motywującą swą oparło na osobistych przemyśleniach i doświadczeniach w sferze religijnej. Na podstawie badań stwierdzono, iż zmienną różnicującą poziom znajomości prawd wiary jest płeć badanych, przy czym wyższy poziom znajomości prawd religijnych prezentują kobiety niż mężczyźni. Natomiast stopień akceptacji prawd religijnych wyraźnie różnicuje zienna, jaką jest wykształcenie.

W prezentowanych badaniach przyjęto, iż komponentem żywotności religijnej i zarazem jej wskaźnikiem są przekonania i zachowania moralne badanej społeczności, którym poświęcono III rozdział pracy. Autora interesował stosunek badanych do instytucjonalnie zdefiniowanego systemu norm i wzorów zachowań w postępowaniu badanych. Wyniki badań pozwalają stwierdzić, iż zmienną, która wyraźnie różnicuje uznawanie norm moralnych przez respondentów jest wykształcenie. Uzyskane dane pozwalają sformułować zależność, zgodnie z którą wraz ze wzrostem wykształcenia zwiększa się niezgodność przekonań moralnych z modelem moralności religijnej, przy czym stwierdzona zależność oznacza relatywizację bezwyjątkowej obowiązywalności norm modelowych, niż ich zdecydowane odrzucenie.

Ogólnie biorąc poziom zgodności przekonań moralnych badanej populacji z instytucjonalno-normatywnym modelem moralności obowiązującym w Kościele katolickim w zakresie przebadanych norm moralnych upoważnia do stwierdzenia wysokiego poziomu żywotności religijnej w przebadanej parafii.

Żywotności religijnej badanej społeczności w wymiarze praktyk religijnych poświęcony został IV rozdział pracy. Przeprowadzone w rozprawie analizy wskazują na powszechny udział mieszkańców Kluszkowiec w praktykach jednorazowych, jak również w praktykach regularnych. Zgromadzone podczas badań dane pozwalają wyróżnić trzy grupy praktykujących. Są to:

- a) katolicy gorliwi (60% badanej populacji)
- b) katolicy obowiązkowi (30% badanej populacji)
- c) katolicy zaniedbujący się (10% badanej populacji).

Dane te wskazują na wysoki poziom żywotności religijnej badanej społeczności w zakresie praktyk.

W rozdziale V autor zajął się wymiarem instytucjonalnym żywotności religijnej. Kierunek różnicowań analizowanego zjawiska ze względu na zmienne społeczno-demograficzne wskazuje, iż do ścisłego związku z parafią częściej przynajmniej się kobiety niż mężczyźni, częściej nie dojeżdżający do pracy niż dojeżdżający, częściej starsi niż młodszy wiekiem respondenci. W zakres wspomnianego parametru wspólnotowego wchodzi również stosunek badanych do przewodców religijnych. Wśród badanych tylko 2,9% nie uznaje modelowej roli księdza w społeczności religijnej.

Przeprowadzone w toku całej pracy analizy potwierdziły zasygnalizowane we wstępie przypuszczenie, iż badana społeczność reprezentuje wysoki poziom żywotności religijnej w zakresie wszystkich uwzględnionych w badaniach parametrów religijnych. Głównym czynnikiem wpływającym dezintegrująco na system legitymizacji jest wykształcenie. Wyniki badanych analiz nie potwierdziły natomiast założonej we wstępie hipotezy o różnicującej roli zmiennej „dojazd do pracy”. Wyjaśnienia tego faktu należy szukać w powszechności jednolitej kultury regionu Podhala, z którą była związana funkcjonalność struktur wiarygodności legitymizującej postawy i zachowania religijne badanych w tym regionie. Dzięki tej właśnie powszechności, dojazd do pracy nie był związany ze zdarzeniem kulturowym, z zakwestionowaniem owych struktur wiarygodności. Oznacza to, iż te struktury są funkcjonalne dla całego Podhala. Konsekwentnie więc należy przypuszczać, iż inne parafie wiejskie regionu reprezentują podobny poziom żywotności religijnej, jaki stwierdzono w badanej parafii.

Ks. Wiesław Dąbrowski, *Spółeczna i religijna struktura parafii Lipki Małe*, Lublin 1973 (praca magisterska, archiwum KUL).

Praca ma charakter monografii, w której posługiwano się metodą socjograficzną. Składa się z czterech rozdziałów. W pierwszym autor podaje ogólną charakterystykę parafii, w drugim ukazuje akceptację ideologii religijnej przez parafian. Trzeci opisuje zachowania religijne, a czwarty zachowania moralne. Materiałem do analiz była ankieta, którą autor przeprowadził w 1969 r. w poszczególnych wioskach parafii. Rozdano 449 ankiet, a otrzymano 359. Do analizy natomiast nadawało się 322. Przeprowadzono również badania małymi ankietami w dwie niedziele roku.

Problem pracy sprowadza się do pytania: jaki jest faktyczny stan religijności parafii oraz jakie występują różnicowania religijności?

W porównaniu z przeszłością stwierdza autor, że poziom życia religijnego w parafii wzrasta. Moralność utrzymuje się na dość wysokim poziomie. Wiara parafian mimo wielkiego przywiązania do Kościoła jest płytka, od lat nie pogłębiana. Praktyki religijne spełniane są niesystematycznie. 10% parafian pogłębia swoją wiarę czytając nieregularnie Pismo św. oraz katechizm. Kobiety odznaczają się wyższym poziomem życia religijnego niż mężczyźni.

Ks. Jan Ramocki, *Spółeczna a religijna struktura Wiśniowej k/Strzyżowa*, Lublin 1971 (praca magisterska, archiwum KUL).

Badania mające posłużyć do opracowania niniejszej pracy przeprowadził autor w 1970 r. metodą ankietową. Celem ich było uchwycenie zależności między strukturą społeczną a ideologią religijną, praktykami oraz moralnością.

Badaniami ankietowymi objęci byli parafianie w liczbie 100 osób w wieku powyżej 18 lat, a wybranych drogą losowania. Oprócz tego autor wykorzystał małą ankietę, która została rozdana podczas niedzielnej Mszy św. parafianom. Do pracy wykorzystano 841 małych ankiet nadających się do analizy.

Wiśniowa jest parafią diecezji przemyskiej, położoną przy dogodnych szlakach komunikacyjnych i ostatnio przechodzącą silne procesy urbanizacyjne.

Omawiana praca składa się z pięciu rozdziałów. Pierwszy podaje ogólną charakterystykę parafii Wiśniowa, następne zaś przedstawiają religijność jej mieszkańców pod kątem poszczególnych komponentów religijności. Ostatni rozdział podsumowujący ukazuje typologię religijną parafian.

Autor stwierdza, iż wiara mężczyzn jest bardziej religijnie podbudowana niż niewiast oraz mężczyźni lepiej znają podstawowe prawdy wiary niż niewiasty. Prawdy teoretyczne są łatwiej przyjmowane od prawd praktycznych. Dość dobrze spełniane praktyki religijne przez parafian Wiśniowej są, zdaniem autora, wyrazem tradycji. Nie zauważa się według opinii autora wyłomów w ideologii religijnej i w praktykach, ale zmianie ulegają pojęcia o życiu moralnym Wiśniowej obserwuje się, że:

- praktyki nadobowiązkowe wykonują bardziej ludzie starsi,
- giną niektóre nabożeństwa pobożne,
- hipoteza, że dojeżdżający gorzej spełniają praktyki religijne od pracujących na miejscu, w badaniach autora nie znajduje potwierdzenia.

Ks. Karol Dziubaczka, *Życie religijno-moralne ludności wiejskiej a przemiany społeczno-kulturalne (na przykładzie parafii Siedliska)*, Lublin 1970 (praca magisterska, archiwum KUL).

Problem pracy sprowadza się do pytania: czy równoległe z procesem urbanizacji wsi następuje zmiana w modelu religijności? W celu udzielenia odpowiedzi na postawiony problem autor przeprowadził na terenie parafii Siedliska szereg wywiadów, dwie ankiety (dużą i małą), dwukrotnie dokonywał liczenia uczestników niedzielnej Mszy św. oraz poczynił wiele obserwacji o charakterze uczestniczącym. Zebrany dość obficie materiał pozwolił autorowi na napisanie niniejszej pracy, stanowiącej odpowiedź na postawiony problem. Omawiana praca, jak każda monografia socjograficzna, w pierwszym rozdziale podaje charakterystykę opisywanej zbiorowości, a następnie ukazuje problem życia religijno-moralnego parafian Siedlisk na tle przemian społeczno-kulturalnych. Siedliska są parafią typowo rolniczą, choć od niedawna na skutek lepszej komunikacji część jej mieszkańców zaczyna dojeżdżać do pracy do pobliskich zakładów. Sytuacja ta spowodowała większe otwarcie środowiska i jednocześnie poddała teren wpływom szeroko pojętej urbanizacji. Fakt ten ma niewątpliwą wpływ — zdaniem autora — na życie religijno-moralne mieszkańców.

Charakterystyczną cechą religijności omawianej parafii jest stosunkowo słaba znajomość prawd wiary. Przykładowo: na pytanie „Kim jest Chrystus?” poprawnej odpowiedzi udzieliło 47,0% respondentów, niepełnej 33,0%, błędną 11,8%. Natomiast jeśli chodzi o wiarę w podstawowe prawdy dogmatyczne, to 96,4% ankietowanych nie ma żadnych wątpliwości co do tych prawd. Praktyki religijne regularnie spełnia bardzo duży procent parafian, a 75,0% mieszkańców przejawia duży związek ze wspólnotą parafialną.

Gdy chodzi o akceptację i uzasadnienie niektórych norm moralnych, to przedstawia się ona następująco: 100% respondentów opowiada się za tym, że ślub kościelny jest potrzebny, 92,0% akceptuje naukę Kościoła o nierozzerwalności małżeństwa, przedmażeńskie stosunki potępia 88,2%, a 94,6% respondentów uważa przerywanie ciąży za niedozwolone.

W podsumowaniu autor stwierdza, że mimo niewielkiego jeszcze otwarcia się parafii obserwuje się znaczne przemiany religijności. Obserwuje się także

zanik pewnych tradycyjnych praktyk religijnych, pewien, choć jeszcze nieduży procent respondentów nie zgadza się z niektórymi normami moralnymi. Zmienia się również postawa wiernych wobec kapłana. Nie jest ona nieprzychylna, ale nie jest też bezkrytyczna jak dotąd. Wierni stawiają kapłanowi duże wymagania i potrafią krytykować jego niedociągnięcia. Niepokojący — zdaniem autora — jest zanik praktyk religijnych związanych z czynnościami zawodowymi oraz brak powstawania nowych praktyk w miejsce zanikających.

ks. Jan Chrapek OSMA, Lublin